

Maciej Daszuta

"Spartans. A New History", Nigel M. Kennell, Oxford 2010 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 101/3, 527-528

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

literatury przedmiotu okazały się najbardziej inspirujące. Można jednak mieć nadzieję, że zaznaczające się różnice w ich podejściu i używanej terminologii nie będą przeszkodą w prowadzeniu naukowej dyskusji, lecz raczej staną się dodatkowym impulsem do jej rozwoju.

Joanna Kalicka
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny

* * *

Nigel M. Kennell, *Spartans. A New History*, Oxford 2010, seria: „Ancient Cultures”, s. 218.

Różne aspekty historii starożytnej Sparty doczekały się w ostatnich latach wielu interesujących i nowatorskich opracowań. Jednym z nich jest książka Nigela M. Kennella „The Gymnasium of Virtue. Education and Culture in Ancient Sparta” (London 1995). W tym studium, niewątpliwie przełomowym, choć nie do końca docenionym przez uczonych nadających ton badaniom nad Spartą, autor ukazał ewolucję systemu edukacyjnego strożytnych Spartan — sławną *agōgē*. Praca ta znakomicie wpisała się w zmieniającą się wizję utrwalonych czasem nawet od starożytności kierunków badań nad historią polis lacedemońskiej (których odległym prokursorem był francuski uczyony François Ollivier) i niewątpliwie weszła na stałe do kanonu publikacji jej dotyczących.

Kilkanaście lat po wydaniu pierwszej książki ukazała się następna praca Kennella „Spartans. A New History”. Każdy, kto spodziewał się dzieła na miarę poprzedniej monografii autora — publikacji innowacyjnej i odważnej w tezach — będzie nieco zawiedziony. Nowa książka jest bowiem „jedynie” ogólną syntezą dziejów Sparty od czasów Heraklidów po splądrowanie miasta przez Gotów dowodzonych przez Alaryka w 396 r. n.e. Jej podtytuł: „A New History” może być także nieco mylący, gdyż jest to nie tyle zupełnie nowa historia oparta na tezach autorskich, co bardzo aktualne opracowanie obecnego stanu wiedzy o Lacedemończykach.

W pierwszym rozdziale Kennell omawia najpierw kwestie zasadnicze: źródłosłów nazwy „Sparta” i zakres geograficzny pojęcia, po czym przechodzi do syntetycznej charakterystyki źródeł pisanych i epigraficznych ważnych dla poznania historii polis nad Eurotasem. Dzieła autorów starożytnych zostały przedstawione w porządku chronologicznym i opatrzone krótkim komentarzem. Rozdział drugi został poświęcony zawiłym i na poły mitycznym początkom Sparty. Kennell w sposób niezwykle klarowny prezentuje i konfrontuje różnorodne tradycje literackie dotyczące Heraklidów i tzw. inwazji Dorów z dostępnym materiałem archeologicznym oraz badaniami lingwistycznymi.

Kolejny rozdział dotyczy dokonanego przez Spartan podboju Messenii, kryzysu wewnętrznego będącego jego następstwem i skutecznej próby jego rozwiązania. Na uwagę zasługuje zwłaszcza autorski przekład zachowanych fragmentów tzw. Wielkiej Rhetry wraz z ich szczegółową interpretacją (s. 45–50). Dzieje polityczne polis spartańskiej zostały omówione przez Kennella poprzez losy wybitnych jednostek — przedstawicieli królewskich rodów Agiadów i Eurypontydów oraz wyróżniających się dowódców wojсковych. Zostały im poświęcone cztery rozdziały (4, 7, 8, 9). W rozdziale piątym znajdujemy przedstawienie pozostałych mieszkańców obszaru podlegającego Sparcie — periojków, a także zniewolonej części populacji — helotów. Autor prezentuje w nim odmienne teorie dotyczące rodowodu obu grup, omawia też wzajemne relacje między ich przedstawicielami a pełnoprawnymi obywatelami Sparty. Rozdział szósty traktuje o elementach ustroju politycznego. Omówione w nim zostały przywileje i obowiązki królów, podstawy ich autorytetu, początki i kompetencje kolegium eforskiego, jak również polityczna rola geruzji oraz zgromadzenia ludowego. Rozdział ósmy obejmujący opis rządów Agesilaosa II, został wzbogacony o część poświęconą jednemu z najważniejszych filarów legendy Spartan — ich armii. Autor zbiera dostępne świadectwa literackie dotyczące lacedemońskiego wojska i, pomimo obecnych w nich sprzeczności, stara się odtworzyć zarówno ich strukturę, jak ewolucję składu osobowego. Dwa ostatnie rozdziały zostały poświęcone najpóźniejszym dziejom polis znad Eurotasu. W dziewiątym została ukazana Sparta hellenistyczna, ze szczególnym uwzględnieniem reform przeprowadzonych za panowania króla Kleomenesa III. Kennell zawarł tu między innymi streszczenie niektórych tez dotyczących spartańskiego wychowania, obecnych w poprzedniej książce jego autorstwa. Rozdział dziesiąty stanowi zarys zmiennych losów miasta egzystującego najpierw pod panowaniem Republiki Rzymskiej, a następnie Cesarstwa, do końca IV w. n.e.

Książce zarzucić można nieco powierzchowne potraktowanie pewnych istotnych kwestii społecznych takich jak: małżeństwo, własność prywatna, czy system dziedziczenia, które, jak się wydaje, powinny zajmować istotne miejsce w publikacji tego typu. Kennell nie poświęcił tej problematyce odrębnego rozdziału, a jedynie wspomina o wybranych aspektach przy okazji opisu dziejów politycznych. Trzeba jednak przyznać, że uwzględnia przy tym najważniejsze współczesne poglądy na temat dystrybucji gruntów wewnątrz społeczności i udziału kobiet w dziedziczeniu (s. 50, 164).

Głównym adresatem omawianej książki nie jest środowisko specjalistów, lecz raczej studenci historii i filologii klasycznej, tudzież inni czytelnicy dopiero zaznajamiający się z tematyką historii starożytnej Grecji. Na próżno szukać w niej rozbudowanych przypisów odsyłających do literatury przedmiotu. Obecne są jedynie odniesienia do analizowanych przez autora tekstów źródłowych. Bibliografia została doprowadzona do roku 2008.

Maciej Daszuta
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny